

CINE A FOST DR. B?

Pe un pachebot care se îndrepta de la New York la Buenos Aires are loc o partidă de șah cu totul neobișnuită. De o parte a tablei se află campionul mondial Czentovic. Un tip extrem de urșuz, necioplit, străin lumii spiritului, de felul celorla ce se cred mari fără să știe că în lume au existat Rembrandt și Beethoven, Dante și Napoleon... Acceptase să joace numai cu condiția să primească un onorar pentru fiecare partidă și manifesta un dispreț fațăș pentru partenerii ce se găseau de cealaltă parte a tablei: cîțiva pasageri amatori în ale șahului care se consultau înaintea fiecărei mutări. Prima partidă a fost câștigată de Czentovic fără nici un fel de problemă, în numai 24 de mutări. În cea de-a doua confruntare se părea că simțanștilor le suride norocul. Un pion de-al lor era pe cale să se transforme în damă. Erau gata să facă mutarea cînd un necunoscut care asistase pînă atunci tăcut la partidă interveni: „Pentru dumnezeu, nu faceți asta!” Și le explică ceea ce ei nu observaseră, că înaintarea pionului ducea la pierderea forțată în nouă sau zece mutări. Necunoscutul le propuse o altă continuare, precum și mutările următoare. După un timp, campionul mondial care pînă atunci răspunsese sînd în picioare, fără să analizeze prea mult poziția, începu să examineze mai atent situația de pe tablă și simți chiar nevoia să se așeze pe scaun. Sfătuiți de străin, pasagerii au izbutit pînă la urmă să obțină ceea ce nici măcar nu îndrăzniseră să spere, să încheie partida remiză. A doua zi urmă încă o partidă, a treia și ultima, între dr. B — necunoscutul sfătuitor — și Czentovic, o partidă plină de dramatism, demnă să intre în istoria marilor lupte ale șahului...

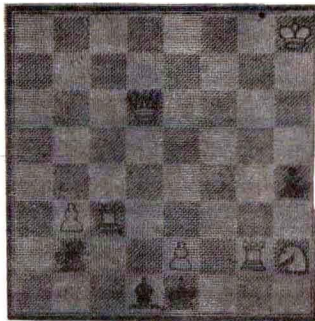
Să lăsam însă această partidă pentru a preciza că dr. B, eroul tulburătoarei nuvele „Jucătorul de șah”, scrisă de scriitorul austriac Ștefan Zweig, ajunsese la o forță de joc pe care nici măcar nu o bănuia în împrejurări excepționale, fără ca în ultimii douăzeci de ani să fi jucat vreo partidă nor-

mală împotriva unui adversar, la tablă sau prin corespondență! Închis de naști într-o cameră de hotel din Viena, complet izolat de exterior pentru a fi silit prin rafinate torturi psihice să dezvăluie taina conturilor bancare ale unor cercuri antihitleriste, dr. B, într-un moment de disperare, reușește să fure o cărticică dintr-un pardediu agățat de un cuier, în anticamera interogatoriilor. Nu-i observase titlul și nădăjduia să fie o operă de Goethe sau Homer, care să-i aducă o alinare a spiritului și să-l ajute să reziste tortionarilor săi. Dar cînd, revenit în camera sa, deschide volumașul, i se spulberă toate iluziile. Micuța carte nu era altceva decît un manual de șah cuprinzînd 150 de partide necomentate... În loc de versuri, semne indescifrabile cu litere și cifre. Jocul îl cunoștea din copilărie și în lunile de captivitate care au urmat — pînă ce a devenit iar liber — dr. B a reușit să descifreze alfabetul șahului. Cu piese făcute din piine a jucat și rejucat partidele, le-a învățat pe de rost. A imaginat partide noi, a început să joace din memorie, analizînd cele mai bune mutări atît pentru alb cît și pentru negru. S-a dedublat, jucînd el împotriva sa! Pînă a fost doborît de febra „bolii” șahului și a început să aiureze. I s-a dat drumul, a fugit din Austria ocupată și încă nu pe deplin refăcut, în drum spre Argentina, s-a apropiat de masa de șah, unde mai mulți bărbați jucau împotriva unuia singur, fără să știe că acesta din urmă este campionul mondial...

Fără a dezvălui desfășurarea celei de-a treia partide să precizăm că „Schachnovelle” (tradusă în românește cu titlul „Jucătorul de șah”) a apărut în 1942, la cîteva luni după sinuciderea autorului obligat să emigreze după ocuparea Austriei de către Germania hitleristă; nuvela este considerată ca testamentul unui om disperat de răspîndirea fascismului și întreaga evoluție a „ciumei brune”.

În ultima vreme, în presa șahistă din Islanda a început să se discute mult despre această nu-

velă și s-a avansat o ipoteză interesantă: creîndu-l pe dr. B, Ștefan Zweig nu s-a inspirat din existența reală a islandezului Bjorn Palsson Kalman? Acesta, după cum scrie în biografia sa exploratorul islandez-canadian Wilhjelmur Stefansson, era un tânăr șahist foarte talentat, cunoscut doar pe plan local, care la începutul secolului I-a învins pe maestrul englez Napier. Cu prilejul unei vizite în America, Napier a povestit despre Bjorn profesorului Nathaniel Shaler, șahist pasionat și fost prieten al lui Paul Norphy. Shaler i-a scris lui Bjorn și l-a invitat să-și continue studiile la Harvard. Pe vaporul cu care călătorea peste ocean, Bjorn a înflințit doi maestri pe care i-a învins, atît la tablă cît și jucînd orb. Înregistrat cu o memorie fenomenală, tînărul islandez nu uita nici o partidă jucată. Le rejuca mereu în memorie și nu mai avea somn. Temîndu-se că va înnebuni, renunță la Harvard și la șah și pleacă în Canada. După cîteva timp, la Winnipeg, unde locuia, a venit să dea un simultan celebru maestrului Frank Marshall. Prietenii l-au dus aproape cu forța pe Bjorn pentru a juca cu Marshall. Islandezul a câștigat — singurul dintre simțanștilor — și partida a fost publicată în revista lui Lasker „Chess Magazine”. De frică să nu se îmblînăvească, a refuzat cererea lui Marshall de a-i acorda renașă. Bjorn nu a mai jucat de atunci niciodată șah, consacîndu-se avocatului...

Problema nr. 13

Albul joacă și dă mat în două mutări.

Soluția problemei nr. 12 (autor: prof. Zappas-Grecia): 1) Naz-b!

U. VĂLUREANU